

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA PATENTNOG PRAVA

Ana Jovašević*
Institut fur Kultur und Medien management
Freie Universitat, Berlin

Stupanjem na snagu novog krivičnog zakonodavstva 2006. godine kao i patentnog zakonodavstva u Republici Srbiji je kvalitativno podignut nivo individualne, kolektivne, ali i krivičnopravne zaštite patentnog prava. Tako Krivični zakonik je po prvi put u našoj zemlji po uzoru na druga uporedna zakonodavstva, ali i na osnovu standarda predviđenih međunarodnim pravnim aktima, sva krivična dela kojima se povređuju ili ugrožavaju prava intelektualne svojine (autorska i srodna prava i patentna prava) sistematizovao u posebnu glavu – glavu dvadeset, pod nazivom: "Krivična dela protiv intelektualne svojine". U osnovi novih zakonskih rešenja se nalaze odredbe Zakona o patentu iz 2004. godine. U toku 2010. godine Narodna skupština Republike Srbije je ratifikovala dva međunarodna pravna akta iz oblasti zaštite intelektualne svojine. To su: 1) Ugovor o patentnom pravu iz 2000. godine i 2) Konvencija o evropskom patentu iz 1973. godine. U ovim aktima su definisani pojam, sadržina, karakteristike i uloga patenta (i Evropskog patenta), način, postupak i uslovi njihove prijave, kao i sistem i organi zaštite. Na taj način je postavljena obaveza za naše državne organe da donošenjem odgovarajućih zakonskih propisa što pre inplementiraju međunarodne i evropske standarde u oblasti patentnog prava u pravni i društveni sistem Republike Srbije. U radu se govori o značaju ovih konvencija, o njihovim pojedinim rešenjima, kao i o sistemu krivičnopravne zaštite patentnog prava. Upravo o pojmu, karakteristikama i obeležjima najznačajnijeg krivičnog dela kojim se povređuju ili ugrožavaju

* E-mail: jovashana@ptt.rs

patentna prava iz člana 201. KZ – povreda pronalazačkog prava sa teorijskog i praktičnog aspekta govori ovaj rad.

KLJUČNE REČI: zakon / krivično delo / patentno pravo / pronalazak / odgovornost / krivična sankcija

UOPŠTE O INTELEKTUALNOJ SVOJINI

Život savremenog čoveka počev od poslednjih decenija 20. veka se više ne može zamisliti bez intelektualne svojine¹, odnosno njenog korišćenja u svakodnevnom životu ljudi, odnosno u funkcionisanju privrede, u unutrašnjem i spoljnotrgovinskom poslovanju. Ovde se radi o vrednostima koje uživaju zaštitu ne samo u pojedinim državama, već i šire, u celoj međunarodnoj zajednici. Osnovu ovako široko i sveobuhvatno postavljene pravne zaštite intelektualne svojine čini niz međunarodnih standarda sadržanih u relevantnim međunarodnim dokumentima koji su doneti od strane: 1) Organizacije UN za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO)² i 2) Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO)³, odnosno od Saveta Evrope.

Naime, međunarodna zajednica je u proteklom periodu donela više relevantnih dokumenata kojima postavlja efikasan sistem pravnih standarda u pogledu sveobuhvatne i efikasne zaštite intelektualne svojine u celosti ili pojedinih njenih elemenata (segmenata)⁴. Te standarde⁵ su danas u najvećoj meri prihvatile sve savremene države u svom nacionalnom zakonodavstvu. Tako je nedavno i Republika Srbija ratifikovala dva značajna međunarodna akta iz oblasti uređenja i zaštite patentnog prava. To su: 1) Ugovor o patentnom pravu iz 2000. godine i 2) Konvencija o evropskom patentu iz 1973. godine čime se stvaraju uslovi da se prihvaćeni međunarodni standardi implementiraju i u domaćem zakonodavstvu.

Intelektualnu svojinu⁶ (kao genusni pojam koji u svom konstitutivnom sadržaju obuhvata i patentno pravo karakterišu dva elementa. To su: 1)

¹ V. Besarović, Pravo industrijske svojine i autorsko pravo, Beograd, 1984. godine, str. 16-23.

² I. Janev, Odnosi Jugoslavije sa UNESCO-om, Beograd, 2010. godine, str. 57-69.

³ I. Janev, Statutarno uređenje međunarodnih organizacija, Beograd, 2009. godine, str. 229-248.

⁴ O pregledu brojnih međunarodnih konvencija koje postavljaju pravne standarde u oblasti uređenja i zaštite intelektualne svojine više: I. Janev, Svetska organizacija za intelektualnu svojinu, Beograd, 2009. godine, str. 46-178.

⁵ S. Jelisavac, M. Zirojević, Autorsko pravo i Svetska organizacija za zaštitu intelektualne svojine, Revija za evropsko pravo, Beograd, broj 2-3/2007. godine, str. 61-68.

⁶ V. Besarović, Intelektualna svojina – industrijska svojina, Beograd, 2005. godine, str. 78-92.

nematerijalni (moralni, duhovni, intelektualni, neekonomski) elemenat i 2) ekonomska (privredna) funkcija koja obezbeđuje da subjekt zaštite ovog prava prisvaja materijalnu korist od njegove privredne eksploatacije. Intelektualna svojina, dakle, obuhvata dve grupe dobara ili vrednosti. To su: 1) autorsko i srodna prava (koja uređuje Zakon o autorskim i srodnim pravima) i 2) prava industrijske svojine. Ova prava, između ostalih, uređuju sledeći zakoni koji su doneti 2009. godine: 1) Zakon o žigovima, 2) Zakon o zaštiti topografija integrisanih kola i 3) Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna⁷, kao i Zakon o patentima iz 2004. godine⁸.

U autorska i srodna prava spadaju sledeća pravna dobra: 1) autorsko pravo, 2) pravo interpretatora, 3) pravo proizvođača fonograma, 4) pravo proizvođača videograma, 5) pravo proizvođača emisija i 6) pravo proizvođača baze podataka⁹. U prava industrijske svojine spadaju sledeća prava: 1) patentno pravo, 2) pravo žiga, 3) pravo zaštite geografskih oznaka i porekla, 4) pravo uzorka i modela, 5) pravo zaštite topografija integrisanih kola, 6) pravo suzbijanja nelojalne konkurencije i 7) poslovna tajna (know-how)¹⁰.

Dakle, intelektualnu svojinu čini više intelektualnih dobara koja su nastala kao rezultat različitih ljudskih aktivnosti u oblastima umetnosti, nauke, tehnike i privrede. U okviru intelektualne svojine se tako razlikuju sledeće vrednosti. To su: 1) tvorevine i 2) pseudotvorevine. Tvorevine su nematerijalne kreacije individualnog ljudskog duha. To su intelektualna dobra koja su rezultat duhovnog stvaralaštva kao psihičkog procesa za koji je sposoban samo čovek. Duhovno stvaralaštvo obuhvata psihičku obradu stvarnosti (materijalnog i duhovnog sveta) na jedan osoben, ličan način stvaraoca i nastanak određenog intelektualnog dobra (autorsko pravo, pravo interpretacije ili pronalazačko pravo). Pseudotvorevine su intelektualna dobra koja ne nastaju kao rezultat stvaralaštva sa individualnim duhovnim obeležjima jednog ili više ljudi, već nastaju kao plod ili kao funkcija privredne delatnosti određenog fizičkog ili pravnog lica (oznake za obeležavanje robe i usluga – robne i uslužne marke, geografske oznake porekla, fonogrami, emisije, baze podataka)¹¹.

⁷ Svi navedeni zakoni su objavljeni u Službenom glasniku Republike Srbije broj 104/2009.

⁸ Službeni list Srbije i Crne Gore broj 32/2004.

⁹ Zakon o autorskim i srodnim pravima (Službeni glasnik Republike Srbije broj 104/2009).

¹⁰ S. Marković, Pravo intelektualne svojine, Beograd, 2000. godine, str. 21-34.

¹¹ K. Damjanović, Z. Marić, Intelektualna svojina, Beograd, 2008. godine, str. 113-126.

PATENTNO PRAVO

Videli smo iz prethodnih izlaganja da se u okviru intelektualne svojine po svom značaju, prirodi, ulozi i karakteristikama izdvaja patentno pravo¹². Danas je u Republici Srbiji, na sličan način kao i u drugim evropskim državama patentno pravo uređeno posebnim zakonom – Zakonom o patentima iz 2004. godine. Danas se očekuje inoviranje ovog zakonskog teksta s obzirom da je naša zemlja nedavno ratifikovala dva međunarodna dokumenta iz ove oblasti čime je preuzela obavezu da ove međunarodne standarde inkorporiše i u svom nacionalnom zakonodavstvu u oblasti zaštite intelektualne svojine .

U toku 2010. godine Narodna skupština Republike Srbije je, naime, ratifikovala Ugovor o patentnom pravu koji je inače usvojen još 1. juna 2000. godine u Ženevi¹³ (poznat i kao Ženevski ugovor) čime je naša država preuzela obavezu da međunarodne standarde u oblasti zaštite patenta¹⁴ implementira u domaćem zakonodavstvu iz oblasti prava intelektualne svojine¹⁵. Ovim ugovorom se uređuju način, postupak i uslovi za prijavu patenta, odnosno nadležnost i postupanje državnih organa u pogledu priznavanja i zaštite patentnog prava (uključujući i Evropski patent) i obaveštavanja javnosti o tome¹⁶. Ovaj Ugovor, zapravo, samo dopunjuje sistem međunarodnih dokumenata o uređenju i zaštiti patenta¹⁷ koji, između ostalog, čine: 1) Pariska konvencija o zaštiti industrijske svojine koja je potpisana 20. marta 1883. godine (posle toga više puta revidirana, dopunjena i izmenjena) i 2) Ugovor o saradnji u oblasti patenata ("RST" ugovor) koji je potpisan 19. juna 1970. godine (koji čini celinu sa Pravilnikom i Administrativnim uputstvima prema tom ugovoru)¹⁸.

¹² J. Mitrović, Ž. Radojković, *Autorsko pravo i pravo industrijske svojine*, Beograd, 1976. godine, str. 45-59.

¹³ Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori broj 19/2010.

¹⁴ J. W. Baxter, *World patent law and practice*, London, New York, Sweet Maxwell, 1968. godine, str. 78-92.

¹⁵ L. R. Helfer, *Ljudska prava i intelektualno vlasništvo: sukob ili suživot*, Nov-um, Zagreb, broj 1/2008. godine, str. 123-140.

¹⁶ Više: J. Čizmić, *Ogledi iz prava industrijskog vlasništva: pravni izvori, sudska praksa i obrasci*, Tehnološki centar, Rijeka, 1998. godine.

¹⁷ Više: W. R. Kornish, *Intelektualno vlasništvo: sveprisutno, ometajuće, nebitno*, Omnilex, Zagreb, 2008. godine.

¹⁸ Ž. Topić, *Ekonomika i Management intelektualnog vlasništva*, Zbornik radova, Prilagodba hrvatskog prava intelektualnog vlasništva europskom pravu, Zagreb, 2007. godine, str. 1-18.

Ovom Ugovoru o patentnom pravu¹⁹ mogu da pristupe različiti subjekti. Na pravom mestu to su pojedine države kao što je to učinila Republika Srbija potpisivanjem i ratifikovanjem Ugovora u nacionalnom parlamentu 2010. godine. Dakle, svaka država koja je strana Pariske konvencije ili članica Organizacije za koju se mogu priznavati patenti, bilo putem vlastitog državnog zavoda za zaštitu intelektualne svojine²⁰, bilo putem zavoda druge države ili međuvladine organizacije, može da pristupi ovom ugovoru²¹.

Prijava patenta

Ugovor o patentnom pravu²² postavlja osnovu za jedinstvenu zaštitu patentnog prava u svim državama koje pristupe njenim odredbama. Za tu zaštitu od posebnog je značaja pravilno utvrđivanje momenta početka ove vrste pravne zaštite. U tom smislu od posebne su važnosti odredbe Ugovora koje se primenjuje: 1) na prijavu patenta i 2) na sam patent²³. Tako se u skladu sa ovim međunarodnim dokumentom pod prijavom patenta podrazumevaju sledeće vrste prijave. To su: 1) nacionalne prijave patenata za pronalaskе, 2) regionalne prijave patenata za pronalaskе, 3) međunarodne prijave za patente za pronalaskе i dopunske patente, podnete na osnovu Ugovora o saradnji u oblasti patenata i 4) prijave dopunskih patenata koje su podnesene zavodu ugovorne strane ili za zavod ugovorne strane i koje su: a) vrste prijave koje su dozvoljene da se podnesu kao međunarodne prijave na osnovu Ugovora o saradnji u oblasti patenata i b) izdvojene prijave iz prijave patenata za pronalaskе ili iz prijave dopunskih patenata²⁴.

Kao patent u smislu zaštite koja se pruža ovim Ugovorom podrazumevaju se: 1) nacionalni i regionalni patenti za pronalaskе i 2) nacionalni i regionalni dopunski patenti koji su priznati sa dejstvom za ugovornu stranu²⁵. Dakle, u oblasti patentnog prava²⁶ od posebnog je značaja pravilno utvrđivanje

¹⁹ D. Zlatović, *Pravni aspekti parodije i intelektualno vlasništvo*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, broj 1/2009. godine, str. 725-766.

²⁰ Više: Š. Salaj, *Pravo intelektualnog vlasništva*, Zgombić, Zagreb, 2008. godine.

²¹ Više: D. Yound Terrell, *On the law of patents*, London, Sweet Maxwell, 1994. godine.

²² B. C. Reid, *A practical guide to patent law*, London, Sweet Maxwell, 1999. godine, str. 46-63.

²³ Više: A. Silberston, *The patent system*, Cambridge, 1967. godine.

²⁴ B. Malagurski, *Međunarodno pravo i teritorijalna ograničenja kod prijenosa tehnologija*, Pravni vjesnik, Osijek, broj 3-4/2003. godine, str. 41-56.

²⁵ Y. Maassarani, *Patent world*, London, Armstrong, 1999. godine, str. 67-85.

²⁶ R. Matanovac Vučković, *Građanskopravna zaštita patenta prema Zakonu o patentu*, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, broj 13/2006. godine, 491-504.

datuma podnošenja prijave patenta (jer od tog momenta za podnosioca prijave stupaju u dejstvo međunarodna dokumenata, odnosno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite intelektualne svojine). Kao datum podnošenja prijave patenta (bez obzira o kojoj se od navedenih vrsta prijava radi u konkretnom slučaju) se uzima datum kada nacionalni zavod za zaštitu intelektualne svojine primi sve sledeće akte koji su, prema izboru podnosioca prijave, podneti na papiru ili na drugi način dopušten od strane zavoda u svrhu utvrđivanja datuma podnošenja: 1) izričitu ili implicitnu naznaku akta koji bi trebalo da predstavlja prijavu patenta, 2) naznaku koja omogućava utvrđivanje identiteta podnosioca prijave ili stupanje zavoda u kontakt sa podnosiocem prijave i 3) akt koji na prvi pogled izgleda kao opis prijave patenta²⁷.

U svrhu utvrđivanja datuma podnošenja prijave, ugovorna strana može da prihvati i "crte" (note). U svakom slučaju ugovorna strana može da zahteva i informacije koje omogućavaju identifikaciju podnosioca prijave i informacije koje omogućavaju stupanje zavoda u kontakt s podnosiocem prijave, ili može da prihvati dokaz koji omogućava utvrđivanje identiteta podnosioca prijave ili dokaz koji omogućava stupanje zavoda u kontakt sa podnosiocem prijave. Ako podneta prijava ne ispunjava jedan ili više navedenih uslova, zavod o tome obaveštava podnosioca prijave, dajući mu mogućnost da ispunji nedostajuće uslove i da se o tome izjasni u propisanom roku. Ako u prvobitno podnetoj prijavi nije ispunjen jedan ili više uslova, kao datum podnošenja prijave se uzima datum kada su naknadno ispunjeni svi propisani uslovi. Ako prilikom utvrđivanja datuma podnošenja prijave zavod za zaštitu intelektualne svojine (nacionalni ili regionalni) ustanovi da u prijavi nedostaje deo opisa ili da se prijava poziva na crtež koji očito nedostaje, zavod o tome odmah obaveštava podnosioca prijave koji je obavezan da u ostavljenom roku deo opisa ili crtež uključi u podnetu prijavu. Tada se kao datum podnošenja prijave uzima onaj datum kada je zavod primio taj deo opisa ili taj crtež ili datum kada su ispunjeni svi potrebni uslovi.

U pogledu forme (oblika) prijave patenta svaka pojedina država²⁸ - ugovorna strana - može zahtevati da sadržaj prijave u skladu s Ugovorom o saradnji u oblasti patenta, bude predstavljen na propisanom (dakle

²⁷ S. Ragavan, Patentne restrikcije na istraživanja i razvoj: kršitelji prava ili inovatori, Nov-um, Zagreb, broj 2/2008. godine, str. 141-179.

²⁸ K. Parać, Građanskopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva prema novelama zakona sa područja intelektualnog vlasništva iz 2007. godine, Odvjetnik, Zagreb, broj 5-6/2008. godine, str. 47-55.

zvaničnom) obrascu za zahtev. U slučaju da se zahteva pravo prvenstva ranije podnete prijave, ugovorna strana može da zahteva da se primerak ranije podnete prijave i njen prevod, ako ranije podneta prijava nije na jeziku prihvaćenom od strane zavoda, podnesu u skladu s uslovima propisanim Pravilnikom.

Prijavu patenta ili njenu dopunu može podneti neposredno lice koje traži registraciju i zaštitu svog patentnog prava ili njegov zastupnik. U ovom drugom slučaju ugovorna strana može da zahteva da zastupnik: 1) ima prava u skladu sa zakonom koji se primenjuje, 2) da obavlja radnje u postupku pred zavodom u vezi s prijavama i patentima i 3) da navede svoju adresu radi prijema pismena i drugih podnesaka. No, pored fakultativnog zastupnika (čije angažovanje, obim ovlašćenja i delovanje zavisi od volje i nahođenja titulara patentnog prava, u određenim slučajevima je predviđeno i postojanje obaveznog zastupnika²⁹.

Evropski patent

Osim Ženevskog Ugovora o patentnom pravu, Narodna skupština Republike Srbije je takođe tokom 2010. godine ratifikovala još jedan značajan međunarodni pravni akt, doduše regionalnog karaktera, iz oblasti patentnog prava. To je Konvencija o priznanju evropskih patenata (ili Konvencija o evropskom patentu)³⁰ koja je usvojena 5. oktobra 1973. godine (sa izmenama člana 63. Konvencije od 17. decembra 1991. godine i izmenama i dopunama Konvencije od 29. novembra 2000. godine). Donošenje ove evropske konvencije je bilo motivisano željom da se ojača saradnja između evropskih država u oblasti zaštite pronalazaka, odnosno da se obezbede jednaki uslovi za zaštitu patentnog prava³¹ koja se može dobiti u tim državama na osnovu jedinstvenog postupka priznavanja patenata i ustanovljenjem jedinstvenih pravila o tako priznatim patentima³².

²⁹ N. Matijević, *Praktična pitanja o intelektualnom vlasništvu u poslovnom planu*, *Suvremeno poduzetništvo*, Zagreb, broj 6/2003. godine, str. 149-151.

; J. Čizmić, *Novo pravno uređenje zastupanja u području prava industrijskog vlasništva*, *Pravo u gospodarstvu*, Zagreb, broj 5/2007. godine, str. 47-93.

³⁰ Službeni glasnik Republike Srbije- Međunarodni ugovori broj 12/2010.

³¹ G. Tritton, D. Richard, *Intellectual property in Europe*, London, Sweet Maxwell, 2008. godine, str. 123-136.

³² N. Matijević, *Pravo intelektualnog vlasništva i izvoz: krive pretpostavke i izbegavanje grešaka*, *Suvremeno preduzetništvo*, Zagreb, broj 8/2003. godine, str. 89-91.

Ovom Konvencijom je takođe ustanovljeno zajedničko pravo država ugovornica u oblasti priznavanja patenata za pronalaskе. Njome je, zapravo, institucionalizovana posebna vrsta patenta - Evropski patent. To je patent koji je priznat na osnovu ove Konvencije. Evropski patent ima u svakoj od država ugovornica za koju je priznat ista dejstva i podleže istim propisima kao nacionalni patent³³ priznat u toj državi, osim ako ovom Konvencijom nije određeno drugačije. Priznanje evropskog patenta može biti traženo za jednu, za više ili za sve države ugovornice³⁴. Patentno pravo je skup pravnih propisa koji određuju pojam, karakteristike, sadržinu i sistem zaštite patenata (patentibilnog pronalaska)³⁵. Evropski patenti priznaju se za pronalaskе iz bilo koje oblasti tehnike, pod uslovom da su oni novi, da imaju inventivan nivo i da su pogodni za industrijsku primenu. No, kao pronalasci se ne smatraju: 1) otkrića, naučne teorije i matematičke metode, 2) estetske kreacije, 3) planovi, pravila i postupci za obavljanje intelektualnih delatnosti, za igranje igara ili obavljanje poslova, kao i programi za računare i 4) prikazivanje informacija³⁶.

Na ovaj način se isključuje patentibilnost ovih predmeta ili aktivnosti jedino ako se evropska prijava patenta ili evropski patent odnosi na neki od tih predmeta, posmatran kao takav. Svojsvo evropskog patenta se ne priznaju takođe i za: 1) pronalaskе čija bi komercijalna upotreba bila protivna javnom poretku ili moralu, s tim što se takva upotreba pronalaska ne može smatrati protivnom javnom poretku ili moralu jedino zbog činjenice da je zabranjena u svim ili u nekim državama ugovornicama, zakonskim ili podzakonskim aktom, 2) biljne sorte i životinjske rase, kao ni za bitno biološke postupke za dobijanje biljki ili životinja, s tim što se ova odredba ne odnosi na mikrobiološke postupke ili na proizvode dobijene tim postupcima i 3) postupci lečenja ljudskog ili životinjskog tela, hirurški, terapijski ili dijagnostički postupci za lečenje ljudskog ili životinjskog tela; ova odredba ne primenjuje se na proizvode,

³³ F. J. Kase, *Foreign patents: a guide to official patent literature*, Dobbs Ferry, Leiden, 1972. godine, str. 87-95.

³⁴ R. Matanovac, *Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svetlu pristupa Europskoj uniji*, Narodne novine, Zagreb, 2006. godine, str. 78-92.

³⁵ R. Matanovac Vučković, *Novele zakona o pravima intelektualnog vlasništva*, Informator, Zagreb, broj 55/2007. godine, str. 12-14.

³⁶ A. L. Monotti, S. Ricketson, *Universities and intellectual property: ownership and exploitation*, New York, Oxford, 2003. godine, str. 167-185.

posebno supstance ili kompozicije koje se koriste u bilo kom od ovih postupaka³⁷.

Za sadržinu evropskog patenta³⁸ (i time sticanja svojstva predmeta koji je podoban evropskom sistemu zaštite patenta) potrebno je posedovanje određenih svojstva. To su: 1) da je predmet nov, 2) da predmet ima inventivni nivo i 3) da predmet ima industrijsku primenljivost. Ono što je značajno za pronalazak zaštićen patentom jeste njegovo "novo" svojstvo. Naime, pronalazak je nov ako nije obuhvaćen postojećim stanjem tehnike. Stanje tehnike čini sve ono što je pre datuma podnošenja evropske prijave patenta učinjeno dostupnim javnosti putem pisanog ili usmenog opisa, upotrebom ili na bilo koji drugi način. Takođe, stanje tehnike obuhvata sadržinu evropskih prijava patenata, onakvih kakve su podnete, koje imaju raniji datum podnošenja i koje su objavljene tog datuma ili kasnije. Za pravnu zaštitu pronalaska od značaja je takođe i njegov inventivni nivo. Tako se smatra da pronalazak ima inventivni nivo ako za stručnjaka iz odgovarajuće oblasti ne proizlazi na očigledan način iz stanja tehnike. I na kraju, za položaj i stanje patenta potrebna je i njegova industrijska primenljivost. Tako se smatra da je pronalazak industrijski primenljiv ako se predmet pronalaska može proizvesti ili upotrebiti u bilo kojoj grani industrije, uključujući i poljoprivredu.

Evropski sistem zaštite patenta³⁹ zahteva da se određeni predmet ili dobro proglasi za patent od strane nadležnih organa u pravnim propisima uređenom postupku. Svako fizičko i pravno lice može podneti evropsku prijavu patenta. No, takođe evropsku prijavu patenta mogu podneti zajednički podnosioci prijave ili dva ili više podnosioca koji naznačuju različite države ugovornice. Pravo na evropski patent pripada pronalazaču ili njegovom pravnom sledbeniku. Ako je pronalazač u radnom odnosu, pravo na evropski patent određeno je pravom države na čijoj teritoriji lice u radnom odnosu⁴⁰ pretežno obavlja svoju delatnost. Ako se to ne može utvrditi, tada se primenjuje pravo države na čijoj teritoriji se nalazi preduzeće poslodavca, u kojem je zaposleni u radnom odnosu. Ako dva ili više lica stvore pronalazak nezavisno jedno od

³⁷ C. A. Cotropia, Tumačenje patentnog zahtjeva i troškovi informacija, Nov-um, Zagreb, broj 6/2008-2009. godine, str. 637-687.

³⁸ D. Zlatović, Temeljne odrednice patentne zaštite u hrvatskom pravu, Pravo i porezi, Zagreb, broj 3/2009. godine, str. 49-51.

³⁹ G. Tritton, D. Richard, Intellectual property in Europe, London, Sweet Maxwell, 2008. godine, str. 215-231.

⁴⁰ D. Marinković Drača, Izumi i tehnička unaprijeđenja radnika, Računovodstvo i financije, Zagreb, broj 4/2007. godine, str. 88-91.

drugog, pravo na evropski patent pripada licu koje je podnelo prijavu patenta, čiji je datum podnošenja najraniji, pod uslovom da je ova prva prijava objavljena. U postupku pred Evropskim zavodom za patente podnosilac prijave je ovlašćen da vrši sve radnje u vezi sa sticanjem prava na evropski patent⁴¹.

Evropski patent⁴² daje svom nosiocu, od dana objave obaveštenja o priznanju prava u Evropskom patentnom biltenu, u svakoj državi ugovornici za koju je priznat, ista prava koja bi mu dao nacionalni patent izdat u toj državi. Ako je predmet evropskog patenta postupak, prava iz tog patenta obuhvataju proizvode neposredno dobijene tim postupkom. Svaka povreda evropskog patenta ocenjuje se saglasno odredbama nacionalnog zakonodavstva⁴³. Trajanje evropskog patenta iznosi dvadeset godina računajući od datuma podnošenja prijave. No, time nije ograničeno pravo pojedine države ugovornice da produži trajanje evropskog patenta ili da prizna odgovarajuću zaštitu koja sledi direktno po isteku trajanja patenta, pod istim uslovima kakvi se primenjuju i na nacionalne patente: 1) kako bi se uzelo u obzir ratno stanje ili slični vanredni uslovi koji utiču na tu državu i 2) ukoliko je predmet evropske prijave patenta proizvod ili postupak za dobijanje proizvoda ili primena proizvoda koji pre nego što se može izneti na tržište te države treba da prođe postupak dobijanja administrativne dozvole u skladu sa zakonom.

Evropska prijava patenta, onakva kakva je objavljena, privremeno obezbeđuje podnosiocu prijave u državama ugovornicama koje su naznačene u prijavi patenta pravnu zaštitu počev od dana objave. Ipak, zaštita koja se dobija objavom evropske prijave patenta ne može biti manja od zaštite koju nacionalni propisi odnosne države daju na osnovu obavezne objave neispitanih nacionalnih prijava patenata. U svakom slučaju, svaka država ugovornica je dužna bar da predvidi da, nakon objave evropske prijave patenta, podnosilac prijave može da zahteva razumnu naknadu, određenu prema okolnostima, od svakog lica koje je iskorišćavalo, u toj državi ugovornici, pronalazak koji je predmet evropske prijave patenta, i to pod uslovima koji povlače, prema nacionalnom pravu, odgovornost za povredu nacionalnog patenta.

⁴¹ J. Adamović, T. Sučić, Načini stjecanja patenta te utjecaj prakse Evropskog patentnog ureda na postupak potpunog ispitivanja u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova, Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svetlu pristupa Evropskoj uniji, Zagreb, 2006. godine, str. 53-92.

⁴² V. Korah, Intellectual property rights and the EC competition rules, Portland, Oxford, 2006. godine, str. 187-210.

⁴³ S. Roksandić Vidlička, Specifičnosti patentne zaštite i ustupanje prava na korišćenje patenta temeljem ugovora o licenci, Pravo i porezi, Zagreb, broj 7/2008. godine, str. 49-56.

U pogledu pravne zaštite patenta važno je istaći da prava iz evropske prijave patenta ne postoje (odnosno da nikada nisu nastala) ukoliko je evropska prijava patenta: 1) povučena, 2) smatra se povučenom i 3) odbijena. Smatra se da evropska prijava patenta ili evropski patent priznat na osnovu nje nisu imali od početka dejstva ako je, i u meri u kojoj je patent oglašen ništavim ili ograničen u postupku vođenom po opoziciji, za oglašavanje ništavim ili ograničenje prava. Obim zaštite koji se stiče evropskim patentom ili na osnovu evropske prijave patenta određen je patentnim zahtevima, s tim što se, opis i nacrti koriste za tumačenje patentnih zahteva. Za period do priznanja evropskog patenta, obim zaštite na osnovu evropske prijave patenta određen je patentnim zahtevima, koji su sadržani u objavi. Ipak, evropski patent, onakav kakav je priznat ili izmenjen u toku postupka po opoziciji, ograničenja ili oglašavanja ništavim određuje retroaktivno obim zaštite iz objavljene prijave, ako se time zaštita ne proširuje. Evropska prijava patenta može biti predmet prenosa prava ili osnov za konstituisanje prava za jednu ili više naznačenih država ugovornica. Prenos evropske prijave patenta može biti izvršen samo u pismenoj formi i uz potpise oba ugovarača, s tim što ona može biti u celini ili delimično predmet licence za teritoriju svih ili pojedinih država ugovornica⁴⁴.

Evropska prijava patenta može biti podneta sledećim organima. To su 1) kod Evropskog zavoda za patente ili 2) kod centralnog zavoda za industrijsku svojinu ili drugog nadležnog organa svake pojedine države koja je potpisala Konvenciju o evropskom patentu⁴⁵. Svaka tako podneta prijava ima isto dejstvo kao da je podneta istog datuma kod Evropskog patentnog zavoda. Pored evropske prijave patenta, kod Evropskog zavoda za patente može biti podneta i izdvojena evropska prijava patenta. Ona može imati za predmet samo ono što je inače već sadržano u prvobitnoj prijavi, onakvoj kakva je podneta. U tom slučaju smatra se da je izdvojena prijava podneta onog datuma kada je podneta i prvobitna prijava, i uživa pravo prvenstva. Sve države ugovornice naznačene u prvobitnoj prijavi u vreme podnošenja izdvojene evropske prijave patenta smatraju se državama koje su naznačene i u izdvojenoj prijavi. Centralni zavod za industrijsku svojinu⁴⁶ pojedinih država je dužan da sve njemu podnete prijave istovremeno dostavi i Evropskom zavodu za patente, osim u slučaju kada se evropska prijava patenta odnosi na predmet koji se smatra tajnom. Ukoliko takva

⁴⁴ B. Masnjak, Licencni odnosi sa inozemstvom, *Suvremeno preduzetništvo*, Zagreb, broj 7/2003. godine, str. 59-64.

⁴⁵ R. Matanovac, A. Rački Marinković, *Registri prava intelektualnog vlasništva, Hrvatsko registarsko pravo*, Zagreb, 2006. godine, str. 153-200.

⁴⁶ Više: S. Marković, *Pravo intelektualne svojine, Službeni glasnik*, Beograd, 2000. godine.

evropska prijava patenta nije dostavljena i Evropskom zavodu, ona se smatra povučenom.

Evropska prijava patenta⁴⁷ mora da sadrži sledeće podatke da bi se po njoj uopšte moglo postupati. To su sledeći kumulativno predviđeni elementi: 1) zahtev za priznanje evropskog patenta, 2) opis pronalaska, 3) jedan ili više patentnih zahteva, 4) nacrti na koje se pozivaju opis ili patentni zahtevi i 5) apstrakt. Datum podnošenja evropske prijave patenta je datum kada je podnosilac prijave ispunio sve propisane zahteve i uslove. U evropskoj prijavi patenta mora biti izričito naveden pronalazač. Ako podnosilac prijave nije pronalazač ili nije jedini pronalazač, u navođenju mora biti sadržana izjava o osnovu sticanja prava na evropski patent od strane podnosioca prijave. Ta se prijava patenta može se odnositi na samo jedan pronalazak ili izuzetno na više pronalazaka koji su tako međusobno povezani da ostvaruju jednu opštu pronalazačku zamisao. Pronalazak u evropskoj prijavi patenta mora biti opisan jasno i potpuno, tako da ga stručnjak iz odgovarajuće oblasti može primeniti. Patentni zahtevi određuju predmet čija se zaštita traži. Oni moraju biti jasni, sažeti i podržani opisom. Apstrakt služi isključivo za potrebe tehničkog informisanja, pa on ne može poslužiti u bilo koju drugu svrhu, naročito ne za određivanje obima tražene zaštite⁴⁸.

Svako lice koje je propisno podnelo u jednoj, ili za jednu od država članica Pariske konvencije za zaštitu industrijske svojine ili članica Svetske trgovinske organizacije, urednu prijavu patenta, korisnog modela ili svedočanstvo o korisnosti ili njegov pravni sledbenik, uživa, kod podnošenja evropske prijave patenta za isti pronalazak, pravo prvenstva u roku od dvanaest meseci, računajući od datuma podnošenja prve prijave⁴⁹. Svakoj prijavi koja se smatra urednom nacionalnom prijavom na osnovu nacionalnih propisa države u kojoj je podneta, ili na osnovu dvostranih ili višestranih sporazuma⁵⁰, uključujući tu i ovu Konvenciju, priznaje se pravo prvenstva. Pri tome se smatra urednom nacionalnom prijavom svaka prijava na osnovu koje se može utvrditi datum kada je podneta, bez obzira kakav je kasniji ishod tako podnete prijave. Kasnija prijava koja ima isti predmet zaštite kao i

⁴⁷ M. Verović, Usklađenost kaznenopravne zaštite prava industrijskog vlasništva u Republici Hrvatskoj sa tendencijama zaštite u Evropskoj uniji, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, broj 1/2011. godine, str. 643-668.

⁴⁸ K. Cipek, B. Lelas, Intelektualno vlasništvo kao izvor oporezivog dohotka, Financije i porezi, Zagreb, broj 8/2008. godine, str. 72-81.

⁴⁹ J. S. Gans, Vrijednost zaštite intelektualnog vlasništva na tržištu ideja, Nov-um, Zagreb, broj 3/2008. godine, str. 387-393.

⁵⁰ J. Čizmić, Sporazum o suradnji na području patenta, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, broj 1-2/1999. godine, str. 259-268.

prvopodneta prijava u istoj državi smatra se prvom prijavom za određivanje prava prvenstva pod uslovom da je na dan njenog podnošenja prva prijava povučena, da se od nje odustalo ili je pak odbijena, a da nije bila dostupna javnosti i nije bila osnov nekog prava i ako ranije nije poslužila kao osnov za priznanje prava prvenstva. Na osnovu prve prijave, u tom slučaju, ne može se više zahtevati pravo prvenstva.

U patentnom pravu je pored prijave patenta⁵¹, od posebne važnosti i postupak za priznanje patenta⁵². Naime, Evropski zavod za patente ispituje da li podneta prijava ispunjava uslove kako bi joj se priznao datum podnošenja. U slučaju da se prijavi ne može priznati datum podnošenja ni posle sprovedenog ispitivanja, po njoj se neće postupati kao sa evropskom prijavom patenta. U suprotnom, ako je evropskoj prijavi patenta priznat datum podnošenja, tada Evropski zavod za patente ispituje da li su ispunjeni svi uslovi u pogledu priznavanja tako prijavljenog patenta. U slučaju potrebe od podnosioca prijave se može zahtevati da izvrši dopunu prijave ili prateće dokumentacije odnosno ispravljanje unetih podataka.

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA INTELEKTUALNE SVOJINE

Novo krivično zakonodavstvo Republike Srbije iz 2005. godine postavlja osnovu za kvalitetnu, zakonitu i efikasnu pravnu zaštitu patentnom pravu u okviru prava intelektualne svojine. Najpotpuniji vid takve zaštite pružaju upravo odredbe Krivičnog zakonika⁵³. Ovaj zakonik koji je počeo da se primenjuje od 1. januara 2006. godine u sistemu zaštićenih dobara i vrednosti predviđa posebnu glavu – glavu dvadeset pod nazivom: "Krivična dela protiv intelektualne svojine".

U okviru ove glave, u posebnom delu Krivičnog zakonika je sistematizovano više krivičnih dela kojima se povređuje ili ugrožava intelektualna svojina u celosti ili njena pojedina prava kao segment osnovnih prava čoveka. Tako su na ovom mestu propisani pojam, karakteristike i obeležja više "intelektualnih" krivičnih dela, te sistem krivičnih sankcija za njihove učinioce. To su sledeća krivična dela⁵⁴: 1) povreda moralnih prava autora i

⁵¹ J. Čizmić, Međunarodna prijava patenta, Vladavina prava, Zagreb, broj 2/1999. godine, str. 57-86.

⁵² J. Adamović, T. Sučić, Načini stjecanja patenta te utjecaj prakse Evropskog patentnog ureda na postupak potpunog ispitivanja u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova, Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svetlu pristupa Evropskoj uniji, Zagreb, 2006. godine, str. 53-92.

⁵³ Službeni glasnik Republike Srbije broj: 85/2005, 88/2005, 115/2005, 72/2009 i 111/2009.

⁵⁴ N. Delić, Krivična dela protiv intelektualne svojine, Zbornik radova, Nova rešenja u krivičnom zakonodavstvu i dosadašnja iskustva u njihovoj primeni, Zlatibor, 2006. godine, str. 184-211.

interpretatora (član 198.), 2) neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela i predmeta srodnog prava (član 199.), 3) neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima (član 200.), 4) povreda pronalazačkog prava (član 201.) i 5) neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna (član 202.)⁵⁵.

Objekt zaštite ovih krivičnih dela⁵⁶ jeste intelektualna svojina kao jedno od osnovnih prava čoveka i građanina (Human rights). Koliki je značaj uspostavljanja i pravne zaštite intelektualne svojine govori i činjenica da je ovo pravo garantovano članom 73. Ustava Republike Srbije iz 2006. godine⁵⁷. Intelektualna svojina je, zapravo, zajednički imenitelj za: 1) autorsko i srodna prava i 2) prava industrijske svojine. Nju karakterišu dva elementa: 1) nematerijalni (duhovni, intelektualni) karakter i 2) ekonomska funkcija koja obezbeđuje da subjekt zaštite prisvoja materijalnu korist od privredne eksploatacije. Pravo industrijske svojine, zapravo, predstavlja pravo proizvođača da isključivo koristi svoj patentom zaštićeni pronalazak, te da označava sebe kao proizvođača određenih proizvoda i od toga ostvaruje prihode kao i da uživa druga prava utvrđena zakonima⁵⁸.

Radnja izvršenja propisanih krivičnih dela u zakonu se sastoji u neovlašćenom korišćenju⁵⁹ na bilo koji način, bilo kojom delatnošću prava intelektualne svojine, protivno propisima ili bez saglasnosti nosioca intelektualnih prava ili njihovih naslednika čime se povređuju prava i imovinski interesi nosilaca prava industrijske svojine. Stoga i krivičnopravna zaštita prava industrijske svojine ima pre svega ekonomski značaj za nosioca ovog prava jer se time obezbeđuje njegovo korišćenje i bolje plasiranje zaštićenih proizvoda na tržištu na osnovu utvrđenog kvaliteta određenog proizvoda, a samim tim i bolji uspeh u privrednom poslovanju i ostvarivanju dobiti.

Izvršilac ovih krivičnih dela može da bude svako lice, dok se u pogledu krivice (vinosti), ova krivična dela vrše isključivo sa umišljajem.

U Republici Srbiji u oblasti zaštite prava intelektualne svojine pored Krivičnog zakonika, od značaja je još jedan zakonski tekst. To je poseban Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog

⁵⁵ V. Spasić, Savremeni oblici piraterije u autorskom i srodnom pravu, *Pravni život*, Beograd, broj 13/2007. godine, str. 293-309.

⁵⁶ G. Mršić, Kaznena djela protiv autorskih prava, *Hrvatska pravna revija*, Zagreb, broj 8/2004. godine, str. 87-94.

⁵⁷ M. Đorđević, Đ. Đorđević, *Krivično pravo*, Beograd, 2010. godine, str. 169.

⁵⁸ Đ. Đorđević, *Krivično pravo, Posebni deo*, Beograd, 2009. godine, str. 103.

⁵⁹ M. Babić, I. Marković, *Krivično pravo, Posebni dio*, Banja Luka, 2007. godine, str. 208-211.

kriminala⁶⁰. Ovaj zakon u članu 3. kao visokotehnološki kriminal, između ostalog, određuje i vršenje krivičnih dela protiv intelektualne svojine: 1) ako autorsko delo (koje je nastalo izvršenjem krivičnih dela) prelazi 2000 primeraka ili 2) ako je usled preduzete radnje izvršenja prouzrokovana materijalna šteta u iznosu koji prelazi 1.000.000 dinara.

POVREDA PRONALAZAČKOG PRAVA

Pojam krivičnog dela u domaćem i uporednom pravu

Osnovno krivično delo kojim se pruža pravna zaštita patentnom pravu u Republici Srbiji je predviđeno u članu 201. Krivičnog zakonika. Ovo delo nosi naziv: "Povreda pronalazačkog prava". Delo se sastoji u neovlašćenju proizvodnji, uvozu, izvozu, nuđenju radi stavljanja u promet, stavljanju u promet, skladištenju ili korišćenju u privrednom prometu proizvoda i postupaka zaštićenih patentom.

Inače, ovo je krivično delo i ranije bilo predviđeno u našem krivičnom pravu, doduše u članu 250. Osnovnog krivičnog zakona⁶¹ (bivši Krivični zakon SR Jugoslavije) i u članu 53. Zakona o modelima i uzorcima⁶². Prema članu 250. Osnovnog krivičnog zakona (glava dvadeset druga pod nazivom: Krivična dela protiv drugih društvenih vrednosti) ovo delo je moglo da učini lice koje u privrednom prometu neovlašćeno upotrebi tuđi prijavljeni ili zaštićeni pronalazak⁶³. Dakle, ovde se kao objekat zaštite javljao pronalazak koji je ispunjavao sledeća svojstva: 1) da je tuđi, 2) da je prijavljen nadležnim organima (prijava patenta) – Zavodu za intelektualnu svojinu i 3) zaštićeni pronalazak. Za ovo je delo bila propisana kazna zatvora od tri meseca do pet godina, dok je lakši oblik ovog dela postojao u slučaju neovlašćenog objavljivanja tuđeg prijavljenog pronalaska pre nego što je on objavljen na način utvrđen zakonom (u kom slučaju je za učinioca propisana kazna zatvora do jedne godine)⁶⁴.

⁶⁰ Službeni glasnik Republike Srbije broj: 61/2005 i 104/2009.

⁶¹ Službeni list SFRJ broj 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 i 54/90, Službeni list SRJ broj 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 24/94 i 61/2001 i Službeni glasnik Republike Srbije broj 39/2003.

⁶² Službeni list SRJ broj 15/95 i 28/96

⁶³ Z. Stojanović, Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije, Službeni list, Beograd, 2002. godine, str. 298.

⁶⁴ Više: D. Jovašević, Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije, Službeni glasnik, Beograd, 2002. godine.

Na sličan način ovu inkriminaciju poznaje i uporedno krivično zakonodavstvo drugih država.

Tako u novom krivičnom pravu u Bosni i Hercegovini⁶⁵ iz 2003. godine krivičnopravna zaštita pronalazačkog prava je predviđena u grupi krivičnih dela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa (glava dvadeset druga) u članu 262. Krivičnog zakona Federacije BiH (KZ FBiH) pod nazivom "povreda pronalazačkog prava", te na isti način, u istoimenoj grupi krivičnih dela u članu 256. Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH (KZ BD BiH), odnosno u grupi krivičnih dela protiv privrede i platnog prometa (glava dvadeset četiri) Krivičnog zakona Republike Srpske⁶⁶ (KZ RS) u članu 273. pod nazivom "neovlašćena upotreba tuđeg pronalaska"⁶⁷. Prema ovim zakonskim rešenjima ovo krivično delo čini lice koje u poslovanju neovlašćeno upotrebi tuđi prijavljeni ili propisima zaštićeni pronalazak. Za ovo je delo propisana kazna zatvora od tri meseca do pet godina (KZ FBiH i KZ BD BiH), odnosno do tri godine (KZ RS). Dakle, ovo je rešenje bilo gotovo identično ranijem zakonskom rešenju u Republici Srbiji shodno odredabama Osnovnog krivičnog zakona (koji je bio u primeni do 1. januara 2006. godine).

Tako Kazneni zakon Republike Hrvatske⁶⁸ iz 1997. godine (posle novele iz 2000. godine – član 44. Zakona o izmenama i dopunama Kaznenog zakona), u glavi sedamnaest, u grupi krivičnih dela protiv imovine, u članu 232. predviđa krivično delo pod nazivom: "povreda prava iz prijavljenog ili zaštićenog pronalaska (izuma)"⁶⁹. Ovo delo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine čini lice koje neovlašćeno podnese prijavu patenta ili u prijavi ne navede ili lažno navede pronalazača ili učini dostupnim javnosti bit pronalaska pre nego što je on objavljen na zakonom utvrđeni način. No, ovo delo za koje je propisana ista vrsta i mera kazne postoji i u slučaju neovlašćene izrade, uvoza, prenosa preko granične linije nuđenja, stavljanja u promet, skladištenja ili upotrebe proizvoda ili postupka koji je predmet patentne zaštite. Teži oblik ovog dela za koji je propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina postoji ako je preduzimanjem radnje izvršenja osnovnog dela za učinioca ili drugo lice pribavljena znatna

⁶⁵ B. Petrović, D. Jovašević, *Krivično pravo II, Posebni dio*, Sarajevo, 2006. godine, str. 178

⁶⁶ M. Babić, *Krivični zakonik Republike Srpske sa kratkim komentarom, objašnjenjima i registrom pojmova*, Banja Luka, 2000. godine, str. 88-91.

⁶⁷ Više: M. Simović, V. Simović, L.J. Todorović, *Krivični zakoni Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2010. godine.

⁶⁸ Narodne novine Republike Hrvatske broj: 110/97, 27/98, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006 i 110/2007.

⁶⁹ B. Pavišić, V. Grozdanić, P. Veić, *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb, 2007. godine, str. 572-573.

imovinska korist ili je prouzrokovana znatna imovinska šteta za drugo fizičko ili pravno lice.

Takođe i Krivični zakonik Republike Crne Gore⁷⁰ iz 2003. godine u grupi krivičnih dela protiv autorskih, pronalazačkih i srodnih prava (glava dvadeset prva) članu 235. predviđa istovetno krivično delo pod nazivom: "Povreda pronalazačkog prava"⁷¹ za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Ovo delo u osnovnom obliku čini lice koje u proizvodnji ili privrednom prometu neovlašćeno upotrebi tuđi prijavljeni pronalazak ili pronalazak zaštićen patentom. Lakši oblik ovog dela za koji je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do dve godine čini lice koje neovlašćeno objavi suštinu tuđeg pronalaska pre nego što je ovaj pronalazak objavljen na način utvrđen zakonom. Interesantno je da ovaj zakonski tekst ne poznaje teže kažnjavanje za kvalifikovani oblik povrede pronalazačkog prava.

Krivični zakonik Republike Slovenije⁷² iz 2008. godine u grupi krivičnih dela protiv privrede (dakle ne u izdvojenoj glavi, već glavi dvadeset četvrtoj), u članu 234. predviđa krivično delo: "Nepravilna upotreba tuđeg pronalaska ili topografije". Ovo delo za koje je propisana kazna zatvora do tri godine postoji u slučaju nepravilne upotrebe u privrednom poslovanju tuđeg pronalaska (izuma) zaštićenog patentom ili dodatnim bezbednosnim sertifikatom ili registrovane topografije integrisanih kola ili nove rasne sorte. Uz kaznu, obavezno se izriče i mera bezbednosti upotrebljenih predmeta. Zakonski tekst ne poznaje ni lakši, ni teže oblike ovog krivičnog dela.

Objekt krivičnopravne zaštite

Objekt zaštite kod ovog krivičnog dela je pronalazak (proizvod ili postupak) zaštićen patentom (dakle patentno pravo). Prema Zakonu o patentima iz 2004. godine u smislu člana 1. patent je pravo koje se priznaje kao pronalazak iz bilo koje oblasti tehnike, koji je nov, koji ima inventivni nivo i koji je industrijski primenjiv. Dakle, da bi određeni predmet bio podoban u smislu objekta zaštite kod ovog krivičnog dela, on mora da ispunjava sledeće uslove: 1) da je nov, 2) da je inventivan i 3) da je industrijski primenjiv. Ili drugim rečima pronalazak (izum) u smislu člana 2. Zakona o

⁷⁰ Službeni list Republike Crne Gore broj: 70/2003, 47/2006, 40/2008 i 25/2010.

⁷¹ LJ. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković, Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Obod, Cetinje, 2004. godine, str. 591-592.

⁷² Uradni list Republike Slovenije broj 55/2008. godine.

patentu Republike Hrvatske⁷³ je nov, inovativan predmet, naprava, uređaj, mašina koji počiva na tehničkom ili tehnološkom rešenju koje još uvek nije registrovano u odgovarajućoj instituciji. Takav pronalazak može da bude dvojake prirode: a) patentibilan i b) nepatentibilan. Patentibilan je onaj pronalazak koji sadrži novost u odnosu na postojeće stanje tehnike, ima određenu inventivni nivo i sadržinu, i industrijski je primenjiv⁷⁴.

Predmet pronalaska, dalje, može biti proizvod (uređaj, supstanca, kompozicija ili biološki materijal) ili postupak. On se može odnositi na: 1) proizvod koji se sastoji iz biološkog materijala ili sadrži ovakav materijal, 2) postupak kojim je biološki materijal proizveden, obrađen ili korišćen i 3) biološki materijal koji je izolovan iz prirodne sredine ili je proizveden tehničkim postupkom, čak i ako je prethodno postojao u prirodi. A biološki materijal je materijal koji sadrži genetsku informaciju i koji je sposoban da se sam reprodukuje ili da bude reprodukovano u biološkom sistemu. No, kao pronalazak (pa time i kao objekt krivičnopravne zaštite) ne smatraju se: 1) otkriće, naučna teorija i matematička metoda, 2) estetska kreacija, 3) planovi, pravila i postupci za dobijanje intelektualne delatnosti za igranje igara ili obavljanje poslova, 4) programi računara i 5) prikazivanje informacija.

Takođe u smislu nedavno ratifikovanih međunarodnih standarda iz oblasti intelektualne svojine patentno pravo je skup pravnih propisa koji određuju pojam, karakteristike, sadržinu i sistem zaštite patenata (patentibilnog pronalaska)⁷⁵. Evropski patenti priznaju se za pronalaska iz bilo koje oblasti tehnike, pod uslovom da su oni novi, da imaju inventivan nivo i da su pogodni za industrijsku primenu. No, kao pronalasci se ne smatraju: 1) otkrića, naučne teorije i matematičke metode, 2) estetske kreacije, 3) planovi, pravila i postupci za obavljanje intelektualnih delatnosti, za igranje igara ili obavljanje poslova, kao i programi za računare i 4) prikazivanje informacija⁷⁶.

Elementi krivičnog dela

Radnja izvršenja krivičnog dela povrede pronalazačkog prava iz člana 201. Krivičnog zakonika Republike Srbije je neovlašćeno korišćenje tuđeg

⁷³ Narodne novine Republike Hrvatske broj 173/2003 i 76/2007.

⁷⁴ B. Pavišić, V. Grozdanić, P. Veić, Komentar Kaznenog zakona, op. cit. str. 573.

⁷⁵ R. Matanovac Vučković, Novele zakona o pravima intelektualnog vlasništva, Informator, Zagreb, broj 55/2007. godine, str. 12-14.

⁷⁶ A. L. Monotti, S. Ricketson, Universities and intellectual property: ownership and exploitation, New York, Oxford, 2003. godine, str. 167-185.

patentnog proizvoda⁷⁷. To "korišćenje" se sastoji iz više alternativno predviđenih delatnosti. To su⁷⁸: 1) proizvodnja – stvaranje na bilo koji način do tada nepostojećih proizvoda radi stavljanja u promet, 2) uvoz – unošenje ili prijem proizvoda iz inostranstva preko granične linije na bilo koji način, 3) izvoz – iznošenje ili slanje proizvoda iz naše države u inostranstvo, 4) nuđenje radi stavljanja u promet – pokušaj prodaje, izlaganje proizvoda i zahtevanje određene cene, 5) stavljanje u promet – delatnost kojom se na bilo koji način proizvodi čine dostupnim individualno neodređenom broju ljudi, 6) skladištenje – deponovanje, posjedovanje, državinska, faktička vlast nad ovim predmetima i 8) korišćenje na bilo koji način u privrednom prometu kao vidu privrednog poslovanja (trgovina, zastupanje ili posredovanje u trgovini).

Za postojanje krivičnog dela "povreda pronalazačkog prava" je bitno ispunjenje još tri kumulativna elementa. To su: 1) da se radnja izvršenja preduzima neovlašćeno, protivno postojećim propisima (protivno Zakonu o patentu i drugim podzakonskim propisima) i bez izričite pisane saglasnosti nosioca patenta, 2) da se radnja izvršenja preduzima u odnosu na proizvode i postupke u privrednom prometu i 3) da se radnja izvršenja odnosi na proizvode i postupke koji su zaštićeni patentom⁷⁹.

Stoga se kao izvršilac ovog krivičnog dela može javiti svako lice, dakle lice bez ikakvih posebnih ličnih svojstava. U pogledu krivice, zakonik na strani učinioca zahteva postojanje umišljaja koji obuhvata svest o neovlašćenosti, protivpravnosti postupanja. Za ovo je delo propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. No, uz kaznu sud učiniocu dela obavezno izriče meru bezbednosti oduzimanja predmeta i to: predmeta koji je bio upotrebljen ili namenjen za izvršenje krivičnog dela ili je pak nastao izvršenjem krivičnog dela (član 87. KZ RS).

Lakši oblik ovog krivičnog dela iz člana 201. stav 3. KZ RS postoji u dva slučaja: 1) ako se neovlašćeno objavi (javno obnaroduje) na bilo koji način, te se učini dostupnim individualno neodređenom broju lica, usmeno ili pismeno, neposredno ili posredno, suština tuđeg prijavljenog pronalaska pre nego što je objavljen na zakonom predviđeni način i 2) ako se tuđi prijavljeni pronalazak na drugi način učini dostupnim javnosti pre nego što je objavljen na način utvrđen zakonom. Lakši karakter ovog dela proizilazi iz: a) prirode objekta napada. To je suština tuđeg

⁷⁷ I. Simić, A. Trešnjev, Krivični zakonik sa kraćim komentarom, Ing pro, Beograd, 2010. godine, str. 147.

⁷⁸ Đ. Đorđević, Krivično pravo, Posebni deo, op. cit. str. 106.

⁷⁹ M. Đorđević, Đ. Đorđević, Krivično pravo, op. cit. str. 169.

prijavljenog pronalaska i b) vremena izvršenja dela. Radnja izvršenja se upravo preduzima pre nego što je suština tuđeg prijavljenog pronalaska objavljena, obnarodovana na zakonom predviđeni način. Za ovo je delo propisana novčana kazna ili kazna zatvora do dve godine.

No, ovo krivično delo ima i dva teža, kvalifikovana oblika ispoljavanja.

Prvi teži oblik dela postoji ako je preduzetom radnjom izvršenja osnovnog dela učinilac pribavio imovinsku korist ili drugom fizičkom ili pravnom licu prouzrokovao štetu u iznosu koji prelazi 1.000.000 dinara. Visina pribavljene imovinske koristi ili prouzrokovane štete predstavlja kvalifikatornu okolnost za koju zakon propisuje kaznu zatvora od jedne do osam godina. Ova se visina utvrđuje prema tržišnim uslovima u privrednom poslovanju u vreme izvršenja krivičnog dela.

Drugi teži oblik dela postoji u tri slučaja: 1) ako se neovlašćeno podnese nadležnom organu prijava patenta, 2) ako se u podnetoj prijavi patenta nadležnom organu ne navedu ime i podaci pronalazača i 3) ako se u podnetoj prijavi patenta nadležnom organu lažno (u potpunosti ili delimično) navede pronalazač. Za ovo je delo propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina.

ZAKLJUČAK

Stupanjem na snagu novog Krivičnog zakonika Republike Srbije 1. januara 2006. godine na znatno drugačijoj osnovi je postavljan sistem krivičnopravne zaštite intelektualne svojine. Naime, ovaj je zakonik po prvi put u Republici Srbiji sva krivična dela kojima se povređuju ili ugrožavaju autorska i srodna prava, odnosno prava industrijske svojine koja spadaju u prava intelektualne svojine sistematizovao u posebnu glavu – glavu dvadeset, pod nazivom: "Krivična dela protiv intelektualne svojine". Među ovim krivičnim delima se po svom značaju, prirodi, karakteru i učestalosti pojavnog ispoljavanja posebno ističe krivično delo predviđeno u članu 201. Krivičnog zakonika. To je "povreda pronalazačkog prava".

Ovo krivično delo se javlja u više oblika ispoljavanja. To su: osnovni, lakši i dva teža oblika za koji su propisane novčane kazne, odnosno kazne zatvora, te posebna mera bezbednosti oduzimanja predmeta ovog dela. Ovo delo se, ne samo u domaćem, već i u uporednom krivičnom zakonodavstvu, sastoji u neovlašćenoj proizvodnji, uvozu, izvozu, nuđenju radi stavljanja u promet, stavljanju u promet, skladištenju ili korišćenju u privrednom prometu proizvoda i postupaka zaštićenih patentom. Objekt zaštite kod ovog krivičnog dela je pronalazak (proizvod ili postupak)

zaštićen patentom (dakle patentno pravo). Prema Zakonu o patentima patent je pravo koje se priznaje kao pronalazak iz bilo koje oblasti tehnike, koji je nov, koji ima inventivni nivo i koji je industrijski primenjiv. Dakle, da bi određeni predmet bio podoban u smislu objekta zaštite kod ovog krivičnog dela, on mora da ispunjava sledeće uslove: 1) da je nov, 2) da je inventivan i 3) da je industrijski primenjiv. Ili drugim rečima pronalazak (izum) u smislu člana 2. Zakona o patentu Republike

Radnja izvršenja krivičnog dela povrede pronalazačkog prava je neovlašćeno korišćenje tuđeg patentnog proizvoda koje se sastoji iz više alternativno predviđenih delatnosti kao što su: 1) proizvodnja, 2) uvoz, 3) izvoz, 4) nudišenje radi stavljanja u promet, 5) stavljanje u promet, 6) skladištenje i 8) korišćenje na bilo koji način u privrednom prometu. No, za postojanje ovog dela je potrebno ispunjenje još tri kumulativna elementa. To su: 1) da se radnja izvršenja preduzima neovlašćeno, protivno postojećim propisima (protivno Zakonu o patentu i drugim podzakonskim propisima) i bez izričite pisane saglasnosti nosioca patenta, 2) da se radnja izvršenja preduzima u odnosu na proizvode i postupke u privrednom prometu i 3) da se radnja izvršenja odnosi na proizvode i postupke koji su zaštićeni patentom.

Pri tome u oblasti pravne regulative krivičnih dela protiv intelektualne svojine pored Krivičnog zakonika, određeni značaj i ulogu ima i i poseban Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala koji u članu 3. kao visokotehnološki kriminal između ostalog određuje i vršenje krivičnih dela protiv intelektualne svojine pod uslovom: 1) da broj primeraka autorskog dela (koje je nastalo izvršenjem krivičnih dela) prelazi 2000 primeraka ili 2) ako je usled preduzete radnje izvršenja prouzrokovana materijalna šteta u iznosu koji prelazi milion dinara.

LITERATURA

- (1) Babić, M. (2000). Krivični zakonik Republike Srpske sa kratkim komentarom, objašnjenjima i registrom pojmova, Banja Luka.
- (2) Babić, M., Marković, I. (2007). Krivično pravo, Posebni dio, Banja Luka.
- (3) Baxter, J. W. (1968). World patent law and practice, London: Sweet Maxwell.
- (4) Besarović, V. (1984). Pravo industrijske svojine i autorsko pravo, Beograd.
- (5) Besarović, V. (2005). Intelektualna svojina – industrijska svojina, Beograd.
- (6) Čizmić, J. (1998). Ogladi iz prava industrijskog vlasništva: pravni izvori, sudska praksa i obrasci, Rijeka: Tehnološki centar.
- (7) Damjanović, K., Marić, Z. (2008). Intelektualna svojina, Beograd, 2008.

- (8) Đorđević, Č. (2009). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd.
- (9) Đorđević, M., Đorđević, Č. (2010). Krivično pravo, Beograd.
- (10) Janev, I. (2009). Statutarno uređenje međunarodnih organizacija, Beograd: Institut za političke studije
- (11) Janev, I. (2009). Svetska organizacija za intelektualnu svojinu, Beograd.
- (12) Janev, I. (2010). Odnosi Jugoslavije sa UNESCO-om, Beograd: Institut za političke studije
- (13) Jovašević, D. (2002). Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije, Beograd: Službeni glasnik.
- (14) Kase, F.J. (1972). Foreign patents: a guide to official patent literature, Leiden: Dobbs Ferry.
- (15) Korah, V. (2006). Intellectual property rights and the EC competition rules, Portland, Oxford.
- (16) Kornish, W.R. (2008). Intelektualno vlasništvo: sveprisutno, ometajuće, nebitno, Zagreb: Omnilex.
- (17) Lazarević, L.J., Vučković, B., Vučković, V. (2004). Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Cetinje: Obod.
- (18) Maassarani, Y. (1999). Patent world, London: Armstrong.
- (19) Marković, S. (2000). Pravo intelektualne svojine, Beograd.
- (20) Matanovac, R. (2006). Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svetlu pristupa Europskoj uniji, Zagreb: Narodne novine.
- (21) Matanovac, R., Rački Marinković, A. (2006). Registri prava intelektualnog vlasništva, Zagreb: Hrvatsko registarsko pravo.
- (22) Mitrović, J., Radojković, Ž. (1976). Autorsko pravo i pravo industrijske svojine, Beograd.
- (23) Monotti, A.L., Ricketson, S. (2003). Universities and intellectual property: ownership and exploitation, New York: Oxford.
- (24) Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). Komentar Kaznenog zakona, Zagreb.
- (25) Petrović, B., Jovašević, D. (2006). Krivično pravo II, Posebni dio, Sarajevo.
- (26) Reid, B.C. (1999). A practical guide to patent law, London: Sweet Maxwell.
- (27) Salaj, Š. (2008). Pravo intelektualnog vlasništva, Zagreb: Zgombić.
- (28) Silberston, A. (1967). The patent system, Cambridge.
- (29) Simić, I., Trešnjev, A. (2010). Krivični zakonik sa kraćim komentarom, Beograd: Ing pro.
- (30) Simović, M., Simović, V., Todorović, L.J. (2010). Krivični zakoni Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- (31) Stojanović, Z. (2002). Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije, Beograd: Službeni list.

- (32) Tritton, G., Richard, D. (2008). Intellectual property in Europe, London: Sweet Maxwell.
- (33) Yound Terrell, D. (1994). On the law of patents, London: Sweet Maxwell.

CRIMINAL-LEGAL PROTECTION OF PATENT LAW

Since 2006, when new criminal legislation came into force, and when new patent legislation came into force, the level of individual, collective and criminal legal protection of copyright and related rights has been upgraded in a qualitative sense. Following other comparative legislations as role models, as well as the standards proclaimed by international legal documents, the Criminal Code categorized (for the first time in our country) all criminal offences representing violations or endangerments of copyright and related rights (that are covered by the term "intellectual property rights") in a separate chapter (Chapter 20) entitled as: "Criminal Offences against Intellectual Property". New legislative solutions are based upon the provisions of the new Law on patent adopted in 2004. In last year, National parliament of Republic of Serbia have ratified two international law acts for protection to intellectual property. These are: 1) Treaty of patent law from 2000. year and 2) Convention of European's patent from 1973. year. In these international acts have defined notion, contents, characteristics and role of patent (and European's patent), and its way, proceeding and conditions of notification and system with organs for protection to patent. In these ways our state organs are obliging to bring new laws for establish of international and european standards in patent law to law and social system of Republic of Serbia. In this paper the author has analysed these international acts (treaty and convention), its solutions and system of criminal law protection to patent law. This paper discusses the definition, the characteristics and the features of the most significant criminal offence by which patent rights (material as well as immaterial or moral rights) are violated or endangered – Injury of Patent law (from Paragraph 201. of the Criminal Code) from theoretical as well as from practical aspect.

KEY WORDS: code / crime / patent law / invention / responsibility / criminal sanction